

A BÚTORGYÁROS

Schlosser Mátyás

Ezt a Bécsben gyártott és Schmidt Miksa budapesti gyárában kárpitozott széket az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében őrzik (gyujtemeny.imm.hu).

Schmidt Miksában a századforduló egyik legkülönlegesebb és legérdekesebb alakját ismerhetjük meg. 1861-ben született Budapesten, Max Schmidt néven, méghozzá a Közép-Európa egyik legjelentősebb belsőépítészeti és lakberendezési cégét üzemeltető osztrák Carl Friedrich Heinrich Schmidt fiaként. Figyelme az 1890-es években fordult Magyarország felé. A családi cég magyar leányvállalatát már Miksa alapította 1902-ben, majd ide is költözött. A legelőkelőbb, gazdag, „tőkés” családok megrendeléseit szerezte meg. Nagy hatást tett a hazai lakáskultúrára: nemcsak képes volt szépet létrehozni, de jó üzleti érzéssel, termékeivel a megfelelő ügyfeleket is elérte, már-már divatot teremtve közöttük. 1911-ben vásárolta meg a katonai raktárként használt, Trinitárius rend kolostorát Óbuda-Kiscellen, amelyet részben átalakítva, bemutatóteremként vett igénybe. Szenvedélyes gyűjtő volt, érmesorai, világhírű bútorai és festményei, sőt régészeti kollekcója is helyet kapott a gyűjteményében.

Adolf Loos osztrák építész elveit tette magáévá: úgy vélte, a modern környezetbe modern bútorok valók, míg a régi épületeket stílusukban hozzájuk illő tárgyakkal kell berendezni. És valóban: semmi sem mutathat jobban egy autentikus enteriőrben, mint egy olyan bútordarab, amely híven idézi

az épület korát. A legenda szerint a Schmidt-bútorgyár termékeinek bérelt helyük van a világ műtárgyhamisítással foglalkozó szakmunkáiban is. Bár a Schmidt-bútorgyáraknak nem a hamisítás volt a profiljuk, az általuk gyártott stílbútorok anynyira pontosan követték a másolt

klasszikus mintákat, hogy a laikus közönség megtévesztésére keresve sem találhattak alkalmasabbat. Bútorgyáraival kastélyok, állami követségek, legelőkelőbb üzletek berendezését készítette el, mint például a Gerbeaud cukrászda. Megbízói között találjuk Weiss Manfrédot, de

” Bútorgyáraival kastélyok, állami követségek, legelőkelőbb üzletek berendezését készítette el, mint például a Gerbeaud cukrászda.

dolgozott az Esterházy családnak is. A bútorokon kívül szőnyegek, műtárgyak, egyéb egyedi és különleges műalkotások beszerzését is vállalta. A XX. század elejének olyan kedvelt lakberendezője volt, kinek felkérésére a szecesszió legismertebb alkotói terveztek műalkotásokat. A mai modern elvárásoknak is tökéletesen megfelelő szolgáltatást nyújtott: a padlótól a plafonig tervezte meg a teret. Ezt a munkát olyan mélységben végezte, hogy hagyatékában mintegy háromszáz, zömében akvarelltechnikával készült tervet találunk – csak lámpákból. Az új bútorok készítése mellett restaurátorként is elismert volt tevékenysége.

AZ ELSŐ MAGYAR BULVÁRSZTORI

Schmidt Miksa neve mégsem óriási műgyűjteménye vagy nagyívű munkái miatt vált országosan ismertté: 1914-ben Mágnás Elza halála kapcsán került a középpontba és a címlapokra. Mágnás Elza, Turcsányi Emília néven született, egy egyszerű mosónő lányként. 1896-ban került Budapestre cselédként, majd egyre elegánsabb helyeken kapott munkát. Végül a korszak egyik legjobb szórakozóhelyén, az Orfeumban lett úgynevezett „büfédáma”, kinek a feladata az volt, hogy az előkelő uraknak segítsen ételt és megfelelő italt választani, ezen túlmenően társalgott és mulatott

Schmidt Miksa

is velük. Aki pedig jól megfizette a „szolgáltatást”, azok számára „egyéb tevékenységre” is hajlandó volt. Legendás szépségének hála, rajongtak érte a gazdag urak, a befolyt összegek miatt pedig hamar ráragadt a „Mágnás” név. Schmidt Miksával is az Orfeumban ismerkedett meg, és ő annyira beleszeretett, hogy onnantól kezdve csak vele találkozhatott. Kapcsolatuk közismert volt, de titkolni sem lehetett volna, mert a bútorgyáros igen bőkezűen bánt vele: fényűzően berendezett lakást kapott, párizsi szalonokból feltöltött ruhatárral, valamint ékszerekkel is elhalmozta kedvesét. A hölgy vesztét irigy szobalánya, Kóbori Rózsi, valamint annak szeretője, Nick Gusztáv okozta – ők gyilkolták meg. A sokkoló részletek szerint a holttestét egy utazókosárba rejtették és a Dunába dobták, a víz azonban a partra vetette, így fedezték fel. Az azonosítás után nem kellett sok idő, hogy a tetteseket is megtalálják. Az eset az egész várost lázban tartotta, minden címlapon erről lehetett olvasni. Az akkor

A legendás „Gerbeaud” egyike Európa legrégebbi, tradíciókban leggazdagabb cukrászdái közül, mely a régi patinás atmoszférát árasztva ma is működik.

szárnyait bontogató bulvármédia szó szerint „ráharapott”, Schmidt Miksa pedig gyászba borult. Krúdy így írt a temetéséről: „Mágnás Elza a gavallér asztalosmester éppen olyan pénz pazarlással eltemettette, mint ahogy életében gondoskodott róla. A temetésen többen voltak, mint egy megyei püspökén, de nem olyan válogatott publikum, mert hallani lehetett megjegyzéseket, amelyek azt kérdezték, mit csinál vajon felesleges pénzével ezen túl

Mágnás Elza utolsó napjairól film is készült, Kovács Patrícia és Döbrösi Laura alakításával, *Félvilág* címmel.

” Schmidt Miksa neve mégsem óriási műgyűjteménye vagy nagyívű munkái miatt vált országosan ismertté: 1914-ben Mágnás Elza halála kapcsán került a középpontba és a címlapokra.

az önfeláldozó eltartó?” Schmidt a szeretett hölgy emlékére a kastélyában kápolnát emeltetett, sírját pedig a táborhegyi temető egy olyan pontján választotta ki kedvese

számára, amire távcsővel rálátott a kastélyból. A kastélytorony tetejéről elvileg egész Budapestet látni, s mivel azon a szinten volt ablak észak felé, történészek szerint

pedig a fák és az épített környezet sem zavarhatták a kilátást, akár el is láthatott odáig – szóval, ez egy hihető legenda. Az izgalmas történetet a már említett Kosztolányi

Schmidt Miksa Bécsben és Budapesten található bútorgyárai mintegy ezer munkást foglalkoztattak. A felvétel(ek) a budapesti gyáregység kárpitos részlegét ábrázolja(ják) (Forrás: Kiscelli Múzeum, Fényképtár)

Dezsőn kívül Krúdy Gyula és Márai Sándor, de mellettük a kor számos ismert újságírója is részletesen feldolgozta. Ráadásul, nemcsak a hazai és az osztrák lapokig, de a német, holland, angol, amerikai, s még az ausztrál sajtóig is eljutott az utazókosárban talált holttest (rém) híre. A sztori máig „nem hűlt ki”: Elza haláláról a közelmúltban filmet is forgattak, *Félvilág* címmel (2015). Az izgalmas, de baljós hangulatú thriller megtekintését lehetőleg gyerekek jelenléte nélkül tegyék. Az eseményeket követően Schmidt Miksa visszafogottabban élt, de továbbra is aktívan dolgozott a kiscelli kastélyában. 1915-ben egy munka során ismerkedett meg Vida Lilivel, a gazdag lipótvárosi polgárcsalád lányával, akivel rövidesen házasságot kötött, de boldogságuk sajnos nem tartott sokáig. Négy évvel később Lili öngyilkos lett egy velencei nyaraláson. Schmidt Miksa nem volt felesége mellett, s amikor kézhez kapta a táviratot, eszméletét veszítette: második szerelmét is el-

hagyással örököltette vagyonát a magyar fővárosra, hogy a kastélyában a benne őrzött bútorokra, festményekre és dokumentumokra alapozva, iparművészeti múzeumot létesítsenek. Már a harmincas években látogatható lett a gyűjtemény, de a háború során

különleges, alkalmi rendezvényeket is tartanak. A sok nehézség, háború és intézményi átalakulás során egyvalami viszont nem változott: a helyiek ma is Schmidt-kastélynak hívják ezt a helyet, így tisztelegve a művészetpártoló (engedjék meg a nagybetűt nekem) Polgár előtt. ■

Schmidt Miksa hihetetlenül kreatív ember volt, nem szimplán bútorgyáros, hanem lakberendező és műgyűjtő, aki korának és az előző koroknak a művészetét is nagyon jól ismerte (visitobuda.hu/kiscelli-muzeum/).

” Schmidt Miksa osztrák állampolgár és budapesti lakos azzal a meghagyással örököltette vagyonát a magyar fővárosra, hogy a kastélyában a benne őrzött bútorokra, festményekre és dokumentumokra alapozva, iparművészeti múzeumot létesítsenek.

veszítette... Amennyire kerülte őt a szerencse a szerelemben, annyira volt partnere az üzleti életben. Vagyonát a történetek után is tovább gyarapította: ingatlanokba fektetett, Pesten és Bécsben is házakat, kastélyokat vásárolt. De 1935-ben a dúsgazdag bútorgyárost vesebaj támadta meg, életét legjobb barátja és orvosa sem tudta megmenteni. Hetvennégy éves korában, 1935. április 1-jén elhunyt. Schmidt Miksa osztrák állampolgár és budapesti lakos azzal a meg-

a múzeum súlyosan megsérült. Később a kastélyt '56 viharos napjai is megtépázták: erődiként használták a szovjetek ellen. A harcok komolyságát bizonyítja, hogy a tűzszerészek még a '60-as években is találtak robbanótesteket a környéken. Azóta a volt rendház épületének nagy része felújítva, az egykori templomépület pedig korszerű kiállítóterré átalakítva fogadja az ide látogatókat. Utóbbiban az időszaki kiállításokon kívül gyakran komolyzenei előadásokat és más

Források:

fovarosikeptar.hu
facebook.com/fiumeiutisirkert
hamex.hu/a-legendas-gerbeaud
kultura.hu/elso-magyar
nol.hu, Egy bútorgyáros emléke,
N. Kósa Judit
obudaianziks.hu/emlekezet-varos-
kozosseg (Perényi Roland)
visitobuda.hu/kiscelli-muzeum
24.hu, Máig sok a rejtély a leghíresebb
magyar luxusprostituált meggyilkolása
körül, Borovitz Tamás